

Saxos Kendskab til Galfred af Monmouth.

AF

N. LUKMAN

I Modsætning til den traditionelle klerikale Krønike- og Annalproduktion repræsenterede de førende vesteuropæiske Historikere i 12. Aarhundrede en helt ny og frisk Historieskrivning i et Latin, der var genfødt i Skolen i Paris eller i de herfra paavirkede Lærdomscentre i Chartres, Tours, Bec, Liège, Lincoln, Canterbury etc., hvor fransk Elegance forenedes med latinsk Klarhed.

Medens de ældre Krøniker og Annaler kun lidet egnede sig til Brug uden for de klosterlærdes Celler, var det til en helt anden Kreds, Historikerne af den nye Skole henvendte sig i deres Skildringer af den nationale Samtid og Fortid. Deres Fremstilling er bestemt ud fra et rent aristokratisk, ukirkeligt og stærkt patriotisk Synspunkt, og de gav sig god Tid til at medtage dramatiske, intime eller humoristiske Enkeltheder, der kunde karakterisere Hovedpersonerne og belyse de vigtigere Begivenheder¹.

Saxos Arbejde har sin Plads ved Siden af disse bredt udmalende vesteuropæiske Historieværker. Det er skrevet i samme Aand og med samme dvælende Fortællemaade². Desuden er

¹ W. L. Jones: *The Cambridge History of English Literature* I (1920), 159.

² H. G. Leach: *Angevin Britain and Scandinavia* (1921), 140; Ellen Jorgensen: *Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800* (1931), 39.

det karakteristisk for Saxo og Svend Aggesen saavel som for de engelske og franske Historikere, at de stod i noje personlig Tilknytning til Nationens ledende Mænd, selv havde været med i en Del af Samtidens vigtigste Foretagender og som Regel skrev deres Værker efter Opfordring fra en af Værkets Hovedpersoner.

Baade danske og tyske Forskere har godtgjort, at Saxo med Hensyn til Sprog og Stil hører til i den fra Paris udgaaende latinske Renæssance i 12. Aarhundrede. Derimod er det ikke blevet tilstrækkeligt fremhævet, at den første Halvdel af hans Værk med Hensyn til Indhold og Komposition synes at have modtaget en afgørende Impuls fra England. H. G. Leachs Paa-visning heraf i 1921 er mindre kendt, end den fortjener at være, og den kan desuden støttes med endnu en Del Argumenter.

Ligesom de angлонormanniske Forfattere først og fremmest var optaget af deres Samtids engelske Historie og kun i anden Række interesserede sig for at bearbejde den ældre Historie (hvor Kilderne gik tilbage til o. 650, dog med enkelte tilfældige Oplysninger tilbage til o. 450), synes Saxo først at have skrevet Samtidshistorien og derefter Bøgerne om de foregaaende Aarhundreder med Stof fra Traditioner, Annaler og Kroniker etc. tilbage til o. 800.

Dermed havde han skabt et dansk Værk, der kunde hævde sig ved Siden af de engelske og saaledes afhjælpe det Savn, hvormed han straks i Indledningen motiverede sit Arbejde. Maaske var hans Interessekreds mere end de engelske Historikeres indsnævret til Kongernes nærmeste Omgivelser; til Gengæld overgik han dem i latinsk Virtuositet.

Men endnu var han ikke færdig med at berette om de Danskes Bedrifter, thi Tiden før o. 800 stod tilbage. Uden den var Danmarks Historie endnu mere ukomplet, end Englands Historie var uden Tiden før o. 650 eller o. 450. Saxo har derfor langt stærkere end disse Forfattere følt Nødvendigheden af en national Oldhistorie.

Den eneste af de vesteuropæiske Skribenter, der paa dette Omraade havde præsteret et Værk af Betydning, var Galfred

(Geoffrey) af Monmouth, hvis Bog, »De Britiske Kongers Historie«¹, forfattet o. 1136, til Gengæld havde vakt større Opsigt end noget andet af Aarhundredets historiske Arbejder. Omkring 1150 var Bogen i England, ifølge Alfred af Beverley, »et saa almindeligt Samtaleemne, at enhver, der ikke kendte dens Beretninger, blev betragtet som en Taabe«².

Allerede P. E. Müller mindede i sine Saxostudier 1824 om Galfreds Bog, dog kun i Forbigaaende³. N. F. S. Grundtvig og derefter A. Olrik formodede, at Impulser fra engelsk Fortællestof, inclusive Træk fra Galfreds Historier, kunde være blevet overført til Saxo, formidlet af Englænderen Lucas, der o. 1170 var Sekretær for Valdemar I's Søn Kristoffer⁴, en Tanke, der af S. Larsen 1925⁵ videreførtes til en Teori om, at Lucas selv skulde have skrevet en Bog om dansk Historie, der skulde være blevet benyttet af Svend Aggesen og Saxo, mens paa den anden Side P. Herrmann 1922⁶ fandt, at Olrik overvurderede Lucas' Betydning. Saxos Hertug Gelderus er, som paavist af S. Bugge, identisk med en hos Galfred omtalt Cheldericus⁷; men Forvanskningerne viser, at der ikke her er Tale om direkte Laan, og baade Bugge og Herrmann formodede, at engelske og danske Munke kunde have formidlet Historien⁸. Den tyske

¹ The *Historia Regum Britanniae* of Geoffrey of Monmouth, by A. Griscom (1929). — The *British History of Geoffrey of Monmouth*, transl. by A. Thompson, 2. edition by J. A. Giles (1842).

² W. L. Jones: *Opus cit.*, 262.

³ P. E. Müller: Om Kilderne til Saxos ni første Bøger og deres Troværdighed (1824), 6. — Af andre Forskere kan nævnes F. York Powell i Indledningen til W. G. Collingwood: *Scandinavian Britain* (1908), 10.

⁴ N. F. S. Grundtvig: *Nordens Mythologi*, 2. Udg. (1832), 191; A. Olrik: *Kilderne til Sakses Oldhistorie II* (1894), 309—15; ligeledes bl. a. R. Zenker: *Boeve-Amlethus* (1905), 75. Tanken afvistes allerede af H. L. D. Ward: *Catalogue of Romances in the Department of Manuscripts in the British Museum I* (1883), 861.

⁵ S. Larsen i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed* 1925, 223—37.

⁶ P. Herrmann: *Erläuterungen zu den ersten neun Büchern des Saxo Grammaticus II* (1922), 22.

⁷ S. Bugge: *Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse I* (1881—89), 185—88.

⁸ P. Herrmann: *Opus cit.*, 210.

Saxokommentator understregede dog tillige, at Galfred har betydet meget for Saxo eller hans islandske Hjemmelsmænds Grundanskuelse og derigennem har været et Forbillede for det danske Nationalværk¹. I Tilslutning til denne Forestilling om en indirekte Paavirkning hævdede M. Manitus 1931, at Saxo sikkert indholdsmæssigt har Berøring med Galfred².

Andre Forskere har derimod taget til Orde for en direkte Paavirkning. G. Neckel antog 1918, at Saxo havde kendt Galfred³, og H. G. Leach hævdede 1921 med fuld Styrke, at Galfreds Oldhistorie har været det direkte Forbillede for Saxo⁴. Med et vist Forbehold nærmede Dr. Ellen Jørgensen sig 1931 den samme Tanke og skriver⁵:

»Det kan ikke bevises, at Saxo har kendt »Historia regum Britanniae« eller hørt om Værket — skønt Ideer løb paa rappe Fødder i de Tider, og Geoffreys Bog blev hastigt udbredt, halvhundrede Manuscripter fra det 12. Aarhundrede er bevarede den Dag i Dag (Fodnote: Et Pergamentmanuscript af »Historia regum Britanniae« fandtes i det gamle Universitetsbibliotek inden Branden i 1728; det stammede sikkert fra et af vore middelalderlige Biblioteker.) — men et Slægtskab er der mellem de to Værker, udsprungne som de er af samme Lyst til det underfulde og romantiske og samme Trang til at fremtrylle en heroisk Fortid.«

Imidlertid foreligger der, hvad ingen af disse moderne Forskere har været opmærksomme paa, det højeste officielle Bevis for, at Ærkebiskop Absalon, efter hvis Ordre Saxo skrev sit Værk, ikke blot har hørt om Galfreds Bog, men at hans Kreds tillige har benyttet den i fuldeste Tillid og under Omstændigheder, der ikke levner ret megen Sandsynlighed for, at Saxo skulde være forblevet uvidende om Bogen og dens Indhold.

¹ P. Herrmann: *Opus cit.*, 26 f.

² M. Manitus: *Die lateinische Literatur des Mittelalters (Handbuch der Altertumswissenschaft) III* (1931), 504.

³ G. Neckel i Hoops' *Reallexikon IV* (1918—19), 85.

⁴ H. G. Leach: *Opus cit.*, 140—45.

⁵ Ellen Jørgensen: *Opus cit.*, 42.

1193 bejlede den franske Konge Philip August til den danske Prinsesse Ingeborg, Datter af Valdemar I og Søster til Kong Knud. En af de ivrigste til at anbefale Kong Knud at modtage Ægteskabstilbudet var Franskmanden Abbed Vilhelm af Æbelholt, der en Snes Aar i Forvejen var blevet indkaldt fra Paris af Absalon. Brylluppet fejredes i Amiens den 14. August samme Aar. Dagen efter, da Dronningen skulde krones, nægtede Philip August at anerkende hende som sin Hustru; hvad Aarsagen var, forbliver skjult i Bryllupsnattens Mørke, men den franske Gejstlighed opløste Ægteskabet den 5. November 1193 under det i saadanne pinlige Tilfælde hyppigt benyttede Paaskud, at de to Parter var for nært beslægtede. Hendes Ledsagere protesterede mod denne absurde Paastand, men uden Resultat; saa henvendte den danske Konge sig i Efteraaret 1194 direkte til Paven med Krav om at faa Opløsningen kendt ubeføjet under Henvisning til Prinsessens Stamtavle, der i Løbet af Aaret 1194 var blevet udarbejdet af Abbed Vilhelm efter Ærkebiskop Absalons Anvisning, og Absalon selv understregede Kravet i en Skrivelse til Paven, hvor Fremstillingen støttede den ledsagende Stamtavle. Kongens Protest, Absalons Brev og Abbed Vilhelms Stamtavle overbragtes Paven af et dansk Gesandtskab under Ledelse af Kansleren Andreas Sunesøn¹.

I denne Stamtavle findes Beviset for, at Absalons Kreds kendte Galfreds Bog og endnu 1194 troede paa dens Beretninger.

Abbed Vilhelm fører med megen Omhu Ingeborgs Stamtavle tilbage til Harald Blaatand og bemærker i sin Indledning, at Genealogien er udarbejdet »secundum fidem hystoriarum et memoriam hominum«; han slutter Indledningen med at pointere, at »Harald dog ingenlunde maatte opfattes som Danernes første Konge, thi der har været mange før ham, af hvilke vi vil opregne nogle faa: Danernes første Konge hed Dan; af ham fik Danerne Navn. Derefter Gorm, Frothe, Gothorm, Frothe, Sven, Guthlac, Eskil, Warmund, Godefrid og Hemming. Den

¹ M. Cl. Gertz: *Scriptores Minores* I (1917—18), 152 f.

ovennævnte Eskil kæmpede sammen med Briternes Konge, Arthur, mod Romerne.«

Om disse Kongenavne gentager Gertz i sin Udgave 1917 blot Langebeks Noter fra 1773: »Med Guthlac mener Forfatteren utvivlsomt den Danerkonge, der omkring Aar 515 hærgede i Gallien, og hvis Navn skrives Gothilacus hos Gregor af Tours III,3«. »Eskil har Forfatteren taget fra Galfred af Monmouth, der X, 6 og 9 og XI, 2 omtaler Aschillus, Dacernes Konge, som i 6. Aarhundrede kæmpede sammen med Briterkongen Arthur mod Romerne«¹.

At Langebek har Ret med Hensyn til Eskil, Kong Arthurs Ven, ligger uden for al Tvivl; men mærkeligt nok har han ikke fremhævet (eller lagt Mærke til), at Vilhelm ogsaa har taget sin Guthlac fra Galfred, der III, 2 og III, 4 fortæller en Del om Dacerkongen Guthlacus (var. Guithlacus, Guichtlacus, Guichlacus)², hvorimod Gregor omtaler en Chlochilaicus (var. Chrochilaichus, Chlodilaichus, Hrodolaicus), der i Liber historiae Francorum (fra o. 727) cap. 19 kaldes Chochilaicus og i Liber Monstrorum I, 3 Hugilaicus (Hunglacus, Huiglancus)³; Navneformerne viser, at Abbed Vilhelm ikke har Navnet fra Gregor, men fra Galfred, og det er det, der er afgørende i denne Forbindelse; en anden Sag er saa, om Galfreds Guthlac-Sagn maaske gaar tilbage til den af Gregor omtalte Konge, der jo i alt Fald huskedes som Hygelac i »Beowulf«.

Efter Guthlac og Eskil følger hos Abbed Vilhelm en Kong Warmund, og derefter ikke, som man vel vilde vente, Uffe, men Godefrid; hvorfor medtoges ikke Uffe, der jo spiller saa stor en Rolle hos Svend Aggesen? Maaske har Vilhelm ogsaa hentet sin Warmund hos Galfred (XI, 8 og XII, 2), hvor en Hær af Afrikanere hærger England under Ledelse af Kong Gormund, i hvem Abbed Vilhelm (i Henhold til Galfreds Ortografi med

¹ Gertz: *Scriptores Minores* I, 177; Langebek: *Scriptores Rerum Danicarum* II (1773), 155.

² A. Griscom: *Opus cit.*, 278, 280.

³ Varianterne er bl. a. sammenstillede i »Beowulf« hrsg. M. Heyne & L. L. Schücking. 12. Aufl. (1918), 321.

G for V) kan have villet gense den af Svend omtalte Vermund; og Galfred nævner ikke nogen Uffe.

Abbed Vilhelm, Absalon og Kansler Andreas Sunesøn har saaledes i 1194 benyttet Galfred med samme Tillid som de hjemlige Annalværker og Kongelister. Derfor vilde det være mærkeligt, om Galfred skulde være forblevet ukendt for Saxo, der netop efter Absalons og Kanslerens Tilskyndelse skrev om Danernes Historie og desuden var Absalons Sekretær.

Vi savner Oplysninger om, hvor disse danske Mænd har lært Galfreds Bog at kende. De kan have hørt om den under deres Studieophold i Frankrig, hvor de danske Studenter regnedes med til den engelske Nation, eller være gjort opmærksomme paa den af Islændingene; en saadan Omvej har dog næppe været nødvendig, da der foreligger tilstrækkeligt Materiale til at støtte Formodningen om, at Kendskabet til Bogen skyldes den direkte Forbindelse mellem England og Danmark.

Dels havde Andreas Sunesøn selv i sin Ungdom (vel o. 1180) opholdt sig i England; under sine Studierejser havde han ifølge Saxos Fortale netop samlet en Mængde Litteratur og litterær Viden. Dels var der i Danmark i anden Halvdel af 12. Aarhundrede en hel Del veluddannede Englændere i Kirkens og Kongens Tjeneste. Valdemar I havde som Kapellan og Kansler Englænderen Radulf, der blev Biskop i Ribe, og under samme Konge opregner Leach: Odo, kongelig Skatmester og Vekslerer; Guldsmeden Johannes fra Skt. Albans; Nicolaus fra Skt. Albans, der i tredivte Aar var Kongens Møntmester og derefter fik en lignende Stilling i England; samt Lucas, der o. 1170 var Sekretær hos Valdemars Søn Kristoffer¹. Valdemar I henvendte sig i et Brev til de højere engelske Gejstlige, hvori han bad dem sende Hjælpere til at genrejse den danske Kirke, og 1174 ind-

¹ H. G. Leach: *Opus cit.*, 28; *Chronica Monasterii S. Albani: Gesta Abbatum Monasterii I*, ed. H. T. Riley (1867), 19, gengivet af H. Petersen i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed* 1886, 397, hvorimod hverken Odo, Johannes eller dennes Son Nicolaus nævnes hos P. Hauberg: *Danmarks Møntvæsen i Tidsrummet 1146—1241* (1906); om Radulf se Ellen Jørgensen: *Dansk Biografisk Leksikon XIX* (1940), 46.

førte han til Odense en Flok nye Munke fra Moderklosteret Evesham. I Hvideslægtens Kloster i Sorø var der fra 1164 til 1214 engelske Abbeder (Simon til 1188, derefter Gaufred), og her døde Øms første Abbed, Englænderen Briennius¹. Sorø Kloster var et af de Steder, hvor Absalon helst opholdt sig. Der døde han 1201, og det velkendte Testamente, hvor han befalede Saxo at levere de to Bøger, han havde laant af Absalon, tilbage til Sorø, var underskrevet af den engelske Abbed som Vidne.

Ogsaa fra engelsk Side foreligger der Vidnesbyrd om den ret stærke Forbindelse mellem de to Lande. De engelske Krøniker noterede sig Begivenhederne i Danmark; Johannes af Salisbury priste i et af sine Breve Valdemar I paa Bekostning af Henrik II, og i sin Strid med Henrik II skrev Thomas Becket til Kong Valdemar om Hjælp².

Der raader da ingen Tvivl om, at Kong Valdemar og Absalon og deres nærmeste Medarbejdere har haft god Lejlighed til at følge med i, hvad der foregik i England; derfor kan det ikke undre, at de kendte Galfreds Værk. Det er unødvendigt at tildele netop Lucas nogen afgørende Rolle her. Abbed Vilhelm kendte jo aabenbart selve Værket eller i alt Fald Udtog deraf; en Afskrift af Bogen bevarede i Danmark indtil 1728.

Under Arbejdet med sin Krønike har Saxo nødvendigvis maattet tage Stilling til Abbed Vilhelms Kongeliste og dermed til Galfred. Vi kan ikke med Sikkerhed vide, om han før 1194 havde stillet sig afvisende; Abbed Vilhelms tillidsfulde Anvendelse af Galfreds Bog i en saa betydningsfuld Skrivelse tyder dog paa, at der herhjemme næppe har været rejst nogen Diskussion om Galfreds Troværdighed, inden det kongelige Gesandtskab med uforrettet Sag vendte hjem fra Rom.

¹ H. G. Leach: *Opus cit.*, 80; Ellen Jorgensen: *Opus cit.*, 2 f.

² H. G. Leach: *Opus cit.*, 30; *Regesta Diplomatica Historiæ Danicæ* (1847) Nr. 244 (Aar 1169); paa Grund af Evakuering kan der for Becket's Brev ikke gives en præcis Henvisning til J. C. Robertson: *Materials for the History of Thomas Becket* (1875—85) (= *Chronicles and Memorials* No. 67).

Formentlig har de lærde Herrer i Vatikanet af gode Grunde tilraadet lidt mere Kildekritik; i alt Fald vil man hos Saxo forgæves lede efter Arthurs Underkonge Eskil eller de andre Konger, som Abbed Vilhelm havde fra Galfred. Havde vi ikke haft dennes Genealogi ledsaget af Brevet fra Absalon, kunde vi maaske have forsværget, at Saxo og Absalons øvrige Kreds havde noget Kendskab til Galfreds Bog. Saxo har tydeligt nok ikke mere anerkendt dette Værk som Kilde for dansk Historie.

En ganske anden Sag er det saa, om Saxo helt har kunnet unddrage sig en direkte eller indirekte Paavirkning fra den fantasifulde Brite, der var blevet gransket med saa stor Flid af Absalons Venner. Her var der fremstillet en storladen Oldhistorie, der vilde have været en værdig Indledning til Englands senere Historie, hvis den blot ikke havde kunnet beskyldes for at være Fiktion. Der kan næppe være Tvivl om, at Absalon og Andreas Suneson gerne saa deres eget Lands fjerne Fortid fremstillet i et lige saa monumentalt Format, og paa denne Maade kan Galfreds Bog hos Danmarks ledende Mænd have fremkaldt Ønsket om at faa de danske Sagnkongetraditioner samlet og ordnet. Derved blev Galfred indirekte af Betydning for Saxo.

Om anden indirekte Paavirkning behøver der ikke at være Tale. Af den engelske, franske og tyske Digtning, der inspireredes af Galfred, findes der ikke Spor hos Saxo, lige saa lidt som af den islandske Merlinddigtning. Saxo benytter mundtlige Forløbere for Fornaldersagaerne, til hvis Nedskrivning paa Island Galfreds Bog maaske kan have givet en Impuls; men dette er endnu ikke undersøgt, og Galfreds Betydning paa dette Punkt maa heller ikke overdrives, saaledes som det er Tilfældet hos S. Larsen. Dennes ovennævnte Teori om, at Lucas efter Galfreds Forbillede skulde have skrevet et Værk over danske Traditioner, er næppe nødvendig, da de fleste af de anførte Overensstemmelser mindre tvungent lader sig forklare paa anden Maade. Med Hensyn til Fornaldersagaerne maa det iøvrigt bemærkes, at det ikke er fra Galfred, Aarhundredets Interesse

for heroiske Traditioner stammer; hans Bog er tværtimod et Produkt af denne Interesse, ligesom de nævnte Sagaer, og Galfreds Succes beror paa, at han i Læseverdenen indførte Fortællinger af en Art, som de toneangivende aristokratiske Kredse paa Forhaand var fortrolige med.

Af Galfred kunde Saxo lære, hvordan det gamle Sagnstof kunde udnyttes i en monumental historisk Fremstilling. For Galfred havde Højmiddelalderens Forfattere ikke samlet de nationale Oldsagn i selvstændige Værker, men puttet dem ind enkeltvis og paa temmelig tilfældige Steder i Krønikernes og Annalarbejdernes ældre Partier. Galfred viste, at saadanne Sagn udmærket lod sig samle til et Hele, hvor Forfatteren kunde fortælle løs uden at hæfte sig ved de kronologiske Problemer. Helteskikkelserne hørte som Regel til hinsides den Grænse, hvor Midlerne til Aarsudregning slap op, og da hele Rækken føltes lige fjern, vilde enhver Annalisering alligevel være illusorisk. Fra den gængse Krønikeskrivning bibeholdtes ganske vist Fremstillingen af Kongerækken som en genealogisk Rækkefølge; men det var mere som et praktisk Ordningsprincip end som en alvorligt ment Kronologi.

Paa Island synes Are Frode at have lært af Galfred paa dette Punkt; han, der døde o. 1148, konstruerede paa Grundlag af Digtet Ynglingatal en Kongestamtavle, hvor de Konger, der omtales i Digtet, placeres efter hinanden som Far og Søn — i Digtet staar der intet om, at de var det. Dermed skabte Are Frode den Genealogi, der gaar igen i »Historia Norwegiæ« fra o. 1170 og i Snorres Ynglingasaga.

I Danmark samledes nogle Fortællinger om Sagnkonger paa samme Maade til et kontinuerligt Hele i Lejrekroniken og hos Svend Aggesen. Ogsaa disse Værkers Komposition kan paa en eller anden Maade være inspireret af Galfreds Bog, men er i Sammenligning dermed kun Dværgvækster. Da de desuden slet ikke udtømte det Forraad af Kongesagn, der stod til Disposition for en grundig dansk Indsamler, kunde de ikke betragtes som tilfredsstillende, men kun som de første famlende Skridt ad den Vej, Galfred havde fulgt, og som stod aaben for Saxo.

Galfreds direkte Paavirkning paa Saxo er mere iøjnefaldende i de store Linier end i Detailler og er derfor vanskelig at paavise i Enkeltheder; dels benytter Saxo i Almindelighed sine Kilder paa en meget diskret Maade, dels er der med Hensyn til Galfred det særlige Forhold, at dennes Beretninger om Daner-konger overhovedet ikke ænses. Saxo har ikke benyttet Galfred som historisk Kilde og nævner ham ikke; men efter den pinlige Episode i 1194 kan Saxo næppe have undgaaet at have ham i Tankerne, ganske uanset om han (og eventuelt Svend Aggesen) maaske tidligere, f. Eks. i Frankrig, havde stiftet Bekendtskab med det britiske Historieværk.

Paa lignende Maade som Galfred øste Saxo, som han siger i Fortalen, af mundtlige Traditioner i Danmark og Island, tildels i Form af Digte, som han gengiver; men Saxo antyder i denne Sammenhæng en Ting til, som fortjener at bemærkes: »Det er saaledes ikke nye og selvgjorte Frasagn, jeg giver, men Oldtidens egne Ord; thi i dette Værk skal man ej finde Tant og tom Ordbram, men tro Kundskab om gamle Dage.«

Mon Saxo ikke med disse Ord hentyder netop til Galfred, thi hvilke andre aktuelle Forfattere kunde paa den Tid beskyldes for at fabrikere Oldsagn? En lignende Hentydning findes hos Svend Aggesen paa det Sted, hvor han efter at have opregnet 15 Sagnkonger pludselig standser med den overraskende Bemærkning: »Men for at man nu ikke skal vise mig til Rette for, at jeg paa Fabelskriveres eller Løgnefortælleres Vis lader Konger følge i uafbrudt Tidsfølge efter hinanden, om hvilke jeg dog har erfaret, at de var adskilte fra hinanden ved et ikke ringe Tidsmellemrum, saa vil jeg ...« Skal denne Udtalelse ligesom Saxos referere bl. a. til Galfred, maa den dateres til efter 1194, idet den dog saa kan være indført af Svend Aggesen i et tidligere afsluttet Arbejde¹, maaske samtidig med, at visse Afsnit er blevet fjernede.

Saxo har lært af Galfreds faste Komposition. Ligesom denne opruller han dristigt, uden orkesløs Diskussion om Rækkefølge og Kronologi, en aldrig før set national Kongerække i hundrede

¹ M. Cl. Gertz: *Scriptores Minores* I, 59 (ikke meget længe efter 1185).

Led. Paa Saxos Tid var der ingen anden end netop Galfred, der havde præsteret noget saadant. Inden for denne rummelige Ramme fik Saxo Plads til alle de Sagngrupper, han kendte og fandt værd at medtage. Da de enkelte Sagnkredse allerede i den mundtlige Overlevering var grupperet om en eller flere særligt fremtrædende Skikkelser, kom han med Intervaller til at præsentere Monumentalfigurer, der undertiden kan have tilfældige Ligheder med Galfreds. Som Følge af den overensstemmende Komposition fik Saxos Oldhistorie de samme dristige Konturer som Galfreds, selv om den indeholder et helt andet Stof.

Saxos Oldhistorie er tre Gange saa fyldig som Galfreds. Mens Galfred ret hurtigt bliver træt og udslynger 33 Kongenavne blot for at fylde Aarhundrederne, overgaar Saxo ham baade i Fuldstændighed og i konsekvent Gennemførelse af Galfreds egen Metode, der gaar ud paa at give hver Konges Regering en særegen Karakter. Begge opruller Traditionerne om deres Lands Fortid i en Række brogede Billeder, som en moderne Film. Galfred var en fremragende Instruktør og Regissør; Saxo lærte hans Teknik og havde saa meget Materiale, at han ikke som Galfred behøvede at afbryde Forestillingen og derefter begynde igen 33 Konger længere fremme.

Det er især i Begyndelsen, indtil Saxo kommer rigtigt i Gang, at han synes at have ladet sig vejlede af Galfred. Han begynder paa samme Maade med en Fortale, hvor han tilegner sin Konge Værket. Det skyldes dog naturligvis et Sammentræf, at begge Forfattere desuden fremhæver, at deres Arbejde er skrevet under Tilskyndelse af Ærkebiskoppen¹. Derefter følger hos dem begge en geografisk Oversigt. Kongerækken indledes begge Steder med en hel Serie Opnævnerkonger. Disse er hos Saxo (med Undtagelse af Dan, der overtages fra de ældre Lister, og Angul, der maaske endog blot er en senere Interpolation), ikke som hos Galfred konstrueret ud af Landets geografiske og etnologiske Navnestof, men er i strengeste Forstand knyttet

¹ H. G. Leach lægger (S. 143) for stærk Vægt paa denne tilfældige Overensstemmelse.

til Kongerne, idet det her drejer sig om Skikkelser, fra hvem Kongetitler og Kongeslægter (efter Saxos eller Traditionens Opfattelse) havde deres Oprindelse: Humle (jvf. maaske Kongeslægten Amaler¹), Skjold (jvf. Skjoldunger) og Gram (*gramr* er Betegnelsen for Konge i norrøn Digtning, og Saxo anfører da ogsaa her mange Digte).

Det er bemærkelsesværdigt, at Saxo, der i høj Grad ønsker at demonstrere sit Kendskab til Latinen, afholder sig fra at udnytte sine filologiske Evner til i Isidors Stil at konstruere Oldhistorie ud af Etymologier. Det taler for, at Saxo agtede at overholde sit Løfte i Fortalen om ikke at bringe andet Stof, end hvad han forefandt i Traditionen, i Modsætning til Galfred, der etymologisk udnytter det britiske Landkort med veritabel Rovdrift.

Ogsaa med Hensyn til Dateringer er Saxo mere tilbageholdende end hans britiske Kollega. Galfred kunde takket være Tilknytningen til Aeneas sætte Begyndelsen af den britiske Historie samtidig med vigtige Data i romersk og jødisk Forhistorie som Roms Grundlæggelse, Profeten Elias osv. Med de 33 Konger sprang Galfred op til Cæsars Tid og Kristi Fødsel, og i det følgende kunde der opgives Aarstal efter vor Tidsregning. Saxo har i hele sin Oldhistorie kun een Datering, nemlig Kristi Fødsel under Fred-Frodes Regering. Medens Saxo i Modsætning til Galfred ellers undlader kristne Vurderinger og Tale om Kristendom i Oldhistorien, gør han paa dette Sted en Undtagelse, og hans Udtryk er saa nogenlunde de samme som Galfreds, hvad enten det nu skyldes Paavirkning fra Galfred eller, hvad der er sandsynligere, fra den gængse kirkelige Formulering (Saxo: Paa Frodes Tid steg Verdens Frelser ned paa Jorden og tog sig for Menneskenes Skyld Menneskeskikkelse paa . . . Galfred: Paa Cymbelines Tid fødtes vor Herre Jesus Christus, ved hvis dyrebare Blod Menneskene frelstes fra Djævelen).

Bortset fra de Ligheder i Sprog og Stil, der skyldes samme vesteuropæiske Latinskoling med samme latinske Forfattere

¹ P. E. Müller: *Opus cit.*, 16.

som stilistisk Monster¹, kan der mellem Saxos og Galfreds Skildringer være indholdsmæssige Overensstemmelser, der ikke behøver at vidne om Laan eller Paavirkning: to Forfattere, der indsamler Heltesagn i samme Aarhundrede, maa nødvendigvis paa mange Punkter faa nogenlunde ens Stof. Undertiden er Overensstemmelsen af en saadan Art, at den vidner om en Forbindelse, uden at der dog kan være Tale om et Laan fra Galfred til Saxo, hverken direkte eller gennem Mellemmænd; i saadanne Tilfælde udnytter Saxo og Galfred uafhængigt af hinanden Varianter af samme ældre Heltesagn — dette Spørgsmaal kræver imidlertid en særlig Undersøgelse².

Ud over Værkets Anlæg og Opbygning skal her kun peges paa eet Sted, hvor der i rent Fortællestof hos Saxo vistnok spores en Paavirkning fra Briterhistorien, og det er netop i Begyndelsen af Saxos Bog, hvor den kompositionsmæssige Paavirkning, som ovenfor nævnt, har gjort sig stærkt gældende. Det drejer sig om Opbygningen af Fortællingen om Gram, hvortil Saxo havde taget Stoffet fra Digte, hvis Indhold han sammenstillede med Galfreds Historie om Brutus som Mønster. Gram er som Brutus en berømmelig Kongepioner og Opnævner; Gram ledsages af sin trofaste Besse, som Brutus af Corinus, Cornwalls Opnævner. Saxos Beretning om Grams og Besses Togt til Sverige karakteriseres af P. Herrmann som »unrettbar verwirrt«³; men som et Modstykke til Brutus' og Corinus' Ekspedition til Gallien bliver den mere forstaaelig: Begge Konger begynder med at erhverve sig en Prinsesse (Gro, Ignoge), der først er bange, men derefter giver sin fulde Elskov; ved samme Lejlighed modtager begge Konger en Spaadom; saa fortsætter de deres Togt, overfalder den fremmede Konges Udsendinge, fælder derefter ham selv og overvinder til Slut hans næst-

¹ Spørgsmaalet om en direkte sproglig og stilistisk Paavirkning fra Galfred hos Saxo maa iøvrigt henvises til latinske Filologer, jvf. f. Eks. F. Blatt i *Classica et Mediaevalia* V (1942), 57 Note 2.

² Der vil fra min Haand fremkomme et Bidrag hertil i *Classica et Mediaevalia*.

³ P. Herrmann, *Opus cit.*, 81.

kommanderende (Jarl Svarin, Konsul Subardus), hvorpaa de hærger og brænder i Landet. Ligesom Galfred giver Corinus Broderparten af Æren, finder Saxo det »svært at sige, om Gram indlagde sig størst Ære ved sin egen eller ved Besses Manddom«. I Fred-Frode præsenterer Saxo et dansk Modstykke til den britiske Arthur; ogsaa her har Galfreds storladne Fremstilling sandsynligvis været vejledende.

Saxo afholdt sig fra som Galfred at »rekonstruere« historiske Skikkelser ud af det geografiske Navneforraad; han knyttede heller ikke Nationens Oprindelse sammen med romerske Helte-traditioner, men nøjedes med at indlede sin Kongerække paa en noget abrupt Maade med Kong Dan, saadan som Abbed Vilhelm havde gjort 1194.

Men naturligvis var det senere utilfredsstillende for Læserne at være stillet over for et Tomrum forud for Dan, og det ses f. Eks. i Rydaarbogen og i Saxokompendiet (samt i Chr. Pedersens Saxoudgaves Dudo-Henvisning, der muligvis er en Interpolation), at man blandt andet har undersøgt Muligheden for at knytte Dan og Danerne ind i den græske Historie ved at aflede dem af Danaierne.

Først N. Peträus løste o. 1550 den Opgave at udfylde Tomrummet forud for Dan med en Krønike¹ i et Format, der var værdigt til at indlede Saxo; Galfreds Bog var fremkaldt af den tilsvarende Uvilje mod det tomme Rum i Englandshistorien før o. 650. Peträus førte med Højrenæssancens vildtvoksende Lærdom den danske Kongerække fra Dan tilbage til Gomer, der boede i Babelstaarnet, og hvis Efterkommere naaede til Norden, hvor de gav deres Navne til forskellige Lokalteter, ligesom Brutus' hos Galfred. Det var egentlig først i Peträus, Danmarks Historieskrivning fik sin Galfred af Monmouth. Saxo var for forsigtig.

¹ N. Peträus: *Cimbrorum Gothorumque Origines*, trykt 1695.